

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys laiksi merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys laiksi merimiespalvelulain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 145/2024 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Tuomas Kallio, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallituksen jäsen Joachim Alatalo, merimiespalvelutoimisto edustaen myös Suomen Merimies-Unioni SMU ry:tä
- hallituksen jäsen Maija Mattila, merimiespalvelutoimisto edustaen myös Suomen Varustamot ry:tä
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- liikenne- ja viestintäministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Lounais-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- STTK ry
- Suomen Konepäällystöliitto ry
- Suomen Laivanpäällystöliitto ry
- professori Ulla Liukkunen

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan mietintö TyVM 13/2024 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merimiespalvelulakia.

Esityksen mukaan valtion rahoitusosuus merimiespalveluista lakkautettaisiin. Tavoitteena on vähentää valtion menoja.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan merimiesten ja heidän työnantajinsa merimiespalvelutoimistolle maksaman merimiespalvelumaksun määräaikaista korottamista kolmeksi vuodeksi puolitoistakertaiseksi nykyisestä.

Valtion rahoitusosuuden lakkauttamisesta johtuen myös merimiespalvelutoimiston hallintoon tehtäisiin muutoksia. Ministeriöt eivät enää osallistuisi merimiespalvelutoimiston edustajiston toimintaan, eikä merimiespalvelutoimiston hallituksessa olisi enää valtiota edustavaa jäsentä. Jatkossa työnantaja- ja palkansaajajärjestöt muodostaisivat merimiespalvelutoimiston hallinnon. Työ- ja elinkeinoministeriö valvoisi merimiespalvelutoimiston toimintaa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Merimiespalveluista ja palveluita järjestävästä merimiespalvelutoimistosta säädetään merimiespalvelulaisissa (447/2007). Lain tarkoituksena on edistää merimiesten hyvinvointia järjestämällä merimiespalvelutoimintaa. Laissa säädetään merimiespalvelutoimiston tehtävistä, merimiespalveluiden rahoittamisesta sekä merimiespalvelutoimiston hallinnosta.

Merityötä koskee kansainvälisen työjärjestön (ILO) vuoden 2006 yleissopimus (SopS 52/2013), jäljempänä merityöyleissopimus. Merityöyleissopimuksen mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että merenkulkijoiden sosiaaliset oikeudet pannaan täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merimiespalvelulakia. Esityksen mukaan valtion rahoitusosuus merimiespalveluista lakkautetaan. Esityksen tavoitteena on vähentää valtion menoja. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana jäljempänä esitettävin huomioin.

Kansainväliset velvoitteet

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa hallituksen esitystä pidettiin ongelmallisena merityöyleissopimuksen edellyttämien kansainvälisten sopimusvelvoitteiden riittävän toteutumisen kannalta. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että merityöyleissopimuksen säännöt ja oh-

Valiokunnan mietintö TyVM 13/2024 vp

jeiston A-osan määräykset (sitovat normit) ovat sopimuksen ratifioineita jäsenvaltioita velvoittavia. Ohjeiston B-osan määräykset (suositukset) eivät ole velvoittavia. Säännön 4.4 mukaan kunkin jäsenvaltion tulee huolehtia siitä, että maissa mahdollisesti olevat merimiespalvelut sijaitsevat helppokulkuisessa paikassa. Jäsenvaltion tulee myös tukea ohjeiston mukaisten merimiespalveluiden järjestämistä tiettyihin satamiin siellä olevilla aluksilla työskenteleviä merenkulkijoita varten. Lisäksi ohjeistossa määritellään kunkin jäsenvaltion vastuu maissa olevista kulttuuriin, virkistykseen ja tiedotukseen liittyvistä merimiespalveluista. Säännön 4.4 alla on normi A4.4, jonka mukaan jäsenvaltion vastuulla on edellyttää, että merimiespalvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien merenkulkijoiden käytettävissä. Lisäksi jäsenvaltion on edistettävä merimiespalveluiden ja merimiespalvelulautakuntien perustamista.

Esityksen mukaan merityöyleissopimuksessa jäsenvaltioille jätetään laaja harkintavalta siitä, miten sopimuksen velvoitteet toteutetaan kansallisesti. Lisäksi merimiespalveluiden rahoitus jätetään kansallisten olosuhteiden ja käytännön mukaisesti ratkaistavaksi. Jäsenvaltion ei tarvitse järjestää merimiespalveluita itse, eikä sopimuksessa edellytetä varsinaista palveluiden kehittämistä jäsenvaltion toimesta. Saamansa selvityksen ja edellä todetun perusteella valiokunta katsoo, että esityksessä ehdotetut muutokset on merityöyleissopimuksen puitteissa mahdollista säätää kansallisessa lainsäädännössä hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla.

Rahoitus

Esityksen mukaan valtion rahoitusosuus merimiespalveluista lakkautetaan. Valtion osuus rahoituksesta on ollut vuosina 2023 ja 2024 arviolta noin 1 072 000 euroa vuodessa, joten vuosittainen säästö valtiolle on tämän suuruinen siirtymäajan jälkeen. Merimiespalvelutoimiston rahoituksen turvaamiseksi esityksessä ehdotetaan merimiespalvelumaksun määräaikaista korottamista puolitoistakertaiseksi kolmen vuoden ajaksi (1.1.2025—31.12.2027). Maksun korotus puolitoistakertaiseksi tuo merimiespalvelutoimistolle noin 315 000 euroa lisärahoitusta, joka vastaa noin 30:tä prosenttia valtion nykyisin rahoittamasta määrästä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille, että valtion rahoitusosuuden lakkauttaminen aiheuttaa merimiespalvelutoimistolle ongelmia suoriutua lakisääteisistä tehtävistään. Lisäksi siirtymäajan puutetta pidettiin ongelmallisena muun muassa kiinteiden kulujen ja sopimusten sekä omaisuuden realisoinnin kannalta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan työ- ja elinkeinoministeriölle selkeämpää valvontaroolia merimiespalvelutoimiston taloudellisen tilan seuraamiseksi. Merimiespalvelutoimiston uuteen hallintojärjestelmään ilman valtion edustajia on haettu mallia Työllisyysrahaston hallinnosta, jonka muodostavat työmarkkinaosapuolet. Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle on säädetty oikeus saada tietoja ja tarkastaa Työllisyysrahaston toimintaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan merimiespalvelutoimiston valvonnalla ja työ- ja elinkeinoministeriön tiedonsaantioikeudella on tarkoitus seurata merimiespalvelutoimiston taloudellista tilannetta ja merimiespalvelutoimiston edellytyksiä selviytyä lakisääteisistä tehtävistään, jolloin valtio pystyy tarvittaessa reagoimaan merimiespalvelutoimiston toimintaan.

Valiokunnan mietintö TyVM 13/2024 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 145/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 14.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Timo Suhonen sd
varajäsen Terhi Koulumies kok
varajäsen Ville Valkonen kok
varajäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan mietintö TyVM 13/2024 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Orpo-Purran hallituksen esitys HE 145/2024 vp merimiespalvelulain muuttamiseksi irrottaa Suomen valtion merimiehille järjestettävien palveluiden rahoittamisesta, jota se on tehnyt vuodesta 1973 lähtien. Merimiespalvelulain perusteella on järjestetty merimiehille sosiaalisia, henkisiä ja fyysisiä vapaa-ajanpalveluja laivan käydessä satamassa.

Valtio on allekirjoittanut merityötä koskevan kansainvälisen työjärjestön (ILO) vuoden 2006 yleissopimuksen (SopS 52/2013). Tämän merityöyleissopimuksen mukaan jäsenvaltion on varmistettava, että merenkulkijoiden sosiaaliset oikeudet pannaan täytäntöön yleissopimuksen mukaisesti.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan eri maissa valtion lisäksi tähän rahoitukseen osallistuu myös muita tahoja, esimerkiksi väylämaksuilla rahoitetaan näitä palveluita.

Suomi on nyt tällä hallituksen esityksellä jäämässä varsin poikkeukselliseksi maaksi, jossa näiden palveluiden järjestäminen jää ainoastaan merimiesten ja varustamojen harteille. Esitys pakottaa palvelujen mittavaan alasajoon ja toiminnan leikkauksiin eli palvelujen pelkistämiseen sekä karsintaan murto-osaan.

Siksi Suomen linja vaikuttaa jälleen suoraan työntekijän mahdollisuuksiin työssä jaksamisessa ja siitä palautumisessa. Suomi elää viennistä. Siksi merenkulku on avainasemassa liikenteessä Pohjolan perukoille. Suomen satamiin saapuu 600 alusta viikossa, joten on selvää, että satamien vetovoimatekijöinä palveluilla on merkitystä.

Valtion lopettaessa rahoituksen merimiespalvelutoimistolle on edessä rankka sopeutus. Henkilökunnan määrä on jo puolitettu ja keskuksen kiinteän omaisuuden realisointi on menossa. Tämä vuoksi vähintään olisi, että lain voimaantuloa siirrettäisiin yhdellä vuodella eteenpäin, jotta merimiespalvelutoimiston toiminta saadaan uudelleen organisoitua.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

**Valiokunnan mietintö TyVM 13/2024 vp
Vastalause**

Helsingissä 14.11.2024

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Timo Suhonen sd
Juha Viitala sd
Jessi Jokelainen vas